

FAKTABLAD OM

Vad är autism?

I USA upptäckte Leo Kanner 1943 ett antal barn som kom till hans klinik med ett gemensamt, ovanligt beteendemönster som han kallade barndomsautism. Men redan under tidigt 1800-tal finns berättelser där man med dagens kunskap kan anta att barnet hade autism. Autism innebär stora svårigheter i vardagsfungerandet för individen och även för dennes familj och närstående. Därför är det viktigt att identifiera personer med autism så tidigt som möjligt så att familj och omgivning får kunskap om vad autism innebär samt om bemötande och behandling.

Autistiskt syndrom

Autistiskt syndrom är en funktionsnedsättning som kännetecknas av att man samtidigt har svårigheter inom områdena socialt samspel och kommunikation samt problem med repetitiva och rigida mönster i beteende, intressen och aktiviteter. För att få diagnosen ska man ha haft dessa svårigheter före tre års ålder.

Svårigheter med socialt samspel

Svårigheter i socialt samspel yttrar sig exempelvis som svårighet att ge ögonkontakt och många personer med autism undviker ögonkontakt. Personer med autism har svårt att kommunicera med kroppsspråk och gester. Deras kroppsspråk kan vara enformigt och inte anpassat till den situation de befinner sig i. En annan svårighet gäller att dela med sig av känslor som glädje eller sorg. Det gör att personen upplevs som distanserad. Inte heller delar personer med autism med sig av sina intressen och aktiviteter. Dessa svårigheter och oförmågan att förstå hur andra tänker och känner leder till att barn med autism har svårt att leka med jämnåriga och skaffa kamrater. Vuxna har svårt att skapa relationer med andra vuxna, att umgås och vara sociala.

Svårigheter med kommunikation

Personer med autism har nedsatt förmåga till kommunikation och har oftast försenad talutveckling eller talar inte alls. Hos de personer som har fungerande tal finns ofta svårigheter att inleda och/eller upprätthålla samtal med andra, då de har svårt att anpassa sig efter den de samtalar med. Deras tal kan vara uppreppande eller stereotypt där de ordagrant återger fraser som den de talar med sagt eller sådant de hört tidigare.

Personer med autism har även i vuxen ålder

svårigheter vad gäller ömsesidighet i kommunikation även om de har ett talat språk. En del personer kan ha ett spontant och välutvecklat språk men ändå ha svårt att förstå och tolka det som sägs. Många personer med autism behöver lära sig att kommunicera på andra sätt än med tal, t ex med hjälp av bilder.

Speciella beteenden och intressen

Vissa saker kan uppta personens hela intresse, de kan fixera sig vid ovidkommande rutiner eller ritualer och/eller ha motoriska manér. Specifika intressen hos barn med autism kan vara fixeringar vid föremål som är blänkande eller snurrande. Många personer med autism uppvisar självstimulerande beteenden av olika slag, allt från att de viftar med händerna framför ögonen till att de slår händerna i saker och ting. Många av dessa intressen och beteenden tar upp så mycket tid att de blir ett hinder för inläring eller andra mer adekvata sätt att vara.

Närliggande diagnoser och svårigheter

Autism förekommer i olika grader från svår till lindrig. En gemensam benämning för autistiskt syndrom och Aspergers syndrom är autismspektrumstörning. De flesta personer med autism har också utvecklingsstörning. Andelen personer med autism som även har utvecklingsstörning beräknas vara 70 %. Graden av utvecklingsstörning kan vara mycket varierande, från lindrig till svår. Om det föreligger normal begåvning brukar man kalla det för högfungerande autism och ofta är det synonymt med Aspergers syndrom.

Barn med autism har brister i grundläggande förmågor för inläring som inte enbart hänger ihop med utvecklingsstörningen. Svårigheterna vid inläring handlar om att inte kunna rikta och behålla uppmärk-

samheten på saker de ska lära sig. De har svårt att lära sig spontant genom imitation, d v s att se på hur andra gör och göra likadant. De har också svårt att generalisera, d v s att använda det de lärt sig i andra situationer och med andra personer än i den situation de lärde sig en sak. Personer med autism är i hög grad beroende av att få bekräftat av sin omgivning om de gör rätt. En annan vanlig svårighet som finns tillsammans med autism är hyperaktivitet. Personen kan vara motoriskt orolig, ständigt i farten och svår att nå.

Omkring en tredjedel av dem som har autism har också epilepsi. Mat- och sömnstörningar är också vanligt förekommande problem. Personer med autism har särskilt svårt att uppfatta ett helt sammanhang även om de kan vara bra på att uppfatta detaljer. De har svårt att uppfatta det de hör och har ofta lättare för det de kan se. De kan också ha svårigheter med tolkning från andra sinnen som känsel, lukt och smak.

Orsaker till autism

Autism är en funktionsnedsättning som anses bero på biologiska störningar av olika hjärnfunktioner. Man är i dag helt överens om att autism inte är en känslomässig störning som kan bero på uppfostran. Autism är i hög grad ärftlig enligt aktuell forskning. Ungefär två barn per tusen har den svåra formen av autism som kallas autistiskt syndrom.

Autism är ett livslångt funktionshinder. Även om graden av autism kan sägas variera är konsekvenserna av att ha autism alltid allvarliga. Med tidiga, intensiva och anpassade pedagogiska insatser i en tillrättalagd miljö kan man hjälpa personen till så gynnsam utveckling som möjligt. Ett av huvudmålen för behandlingen är att hjälpa personen att utveckla en fungerande kommunikation. Information till och utbildning av föräldrar och andra berörda är en viktig del av behandlingen. Omgivningen behöver under lång tid, kanske hela livet, få utbildning och handledning för att kunna bemöta personen på rätt sätt.

Betydelsen av tidig upptäckt/diagnos

Ofta känner föräldrar tidigt på sig att någonting är fel därför att de märker att det är svårt att få kontakt med barnet. Med dagens metoder kan man ställa diagnos från ca två års ålder.

Tidig upptäckt möjliggör en tidigt påbörjad behandling med intensivträning enligt program framtagna för att passa och främja utvecklingen för barn med autism.

Det råder enighet om att behandlingen bör starta så tidigt som möjligt för att förebygga uppkomsten av rigida beteendemönster som sedan kan vara svåra att bryta. Tidig start är också viktig då barn är mer påverkbara i yngre ålder.

Att leva med autism

Behovet av insatser för personer med autism varierar beroende på graden av autism och begåvningsnivå. Personer med högfungerande autism/Aspergers syndrom kan klara sig mer självständigt eller med lägre grad av stöd, medan personer med utvecklingsstörning och autism behöver ett livslångt individuellt utformat stöd.

Stödet kan se ut på olika sätt. Barn med autism går i regel i vanliga förskolegrupper men behöver ett individuellt anpassat innehåll och mycket stöd. De flesta barn med autism har skolgång i särskola för att få anpassad undervisning och en förutsägbar social miljö. En del barn, som har normal begåvning, kan med stöd gå i vanlig grundskola. Det är viktigt att planera övergången från barn till vuxenliv. Behovet av struktur och förutsägbarhet försvinner inte för att personen blir vuxen. Detta innebär att vuxna bland annat behöver anpassad daglig sysselsättning, boendestöd i olika former och anpassade fritidsaktiviteter.

För att personer med autism ska kunna leva väl och behålla uppnådda och inlärd färdigheter krävs en strukturerad och noggrant planerad vardag. Detta förutsätter att det finns ett välutbildat nätverk bestående av anhöriga och professionella som ger stöd. Personer med autism och utvecklingsstörning kan lätt utveckla beteendeproblem. För att förhindra uppkomsten av problembeteenden behövs en tydlig och strukturerad vardag där man med hjälp av tillämpad beteendeanalys anpassar bemötandet.

Lästips

Gillberg Christoffer *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. Natur&Kultur 1999

Sveriges habiliteringschefer har tagit fram två utmärkta dokument kring vad som finns evidens för då det gäller både barn och vuxna med autism, se www.habiliteringschefer.se

Faktabladet är hämtat från Infoteket i Uppsala läns landsting, se www.lul.se där det finns mer att läsa om autism och andra funktionshinder